

ПРОГРАМА
вступного іспиту зі спеціальності
023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
для здобувачів вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня
(2022 рік вступу)

Програма визначає обсяг матеріалу, яким повинен володіти абітурієнт, що вступає на навчання за освітньо-науковою програмою підготовки доктора філософії за спеціальністю **«Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»**.

В основу програми покладено базові дисципліни, що формують фахівця з реставрації творів мистецтва: «Історія мистецтв і архітектури», «Історико-культурна спадщина», «Основи теорії реставрації», «Методологія наукових досліджень в реставрації творів мистецтва», «Ремонт та реставрація будівель та пов'язаних з ними творів мистецтва», «Архітектурний та мистецький декор», «Сучасні методи та технології в реставрації творів мистецтва».

На початку нового тисячоліття світова спільнота особливо гостро усвідомлює необхідність вивчення та збереження духовної і матеріальної спадщини, зокрема творів мистецтва, пам'яток архітектури та містобудування, що підтверджується низкою міжнародних конвенцій і хартій, створенням при ЮНЕСКО Міжнародного комітету охорони пам'яток міст та історичних місць (ICOMOS), Міжнародного комітету музеїв (ICOM). Вища архітектурна освіта в Європі передбачає обов'язкову підготовку студентів, що отримують реставраційну кваліфікацію, зокрема у прийнятій 26 жовтня в Кракові Міжнародній Краківській Хартії 2000 сказано: «Реставрація культурної спадщини вимагає громадського втручання і мусить бути інтегрована в національні освітні системи на всіх рівнях». Хартія рекомендує європейським країнам забезпечити на державному рівні навчання відповідних фахівців від ремісників до проєктантів та вчених.

1. ІСТОРІЯ МИСТЕЦТВА І АРХІТЕКТУРИ.

- 1.1. Систематизовані знання про історію образотворчого та прикладного мистецтва, архітектури, науки реставрації. Питання архітектурно-просторового розвитку міст і поселень у світі від найдавніших часів до наших днів, насамперед в аспекті їх мистецького опорядження, художньо-стилевих вирішень, функціональної побудови та архітектурного ансамблю. Особлива увага до вивчення історії розвитку архітектури міст та ансамблів у часи стародавнього світу та середньовіччя, ренесансу, бароко, історизму.
- 1.2. Знання про процеси й особливості розвитку міст від XV ст. до наших днів у країнах Європи та інших частин світу. Аналіз історичних процесів розвитку художньої культури в Україні та питання формування художньої регіональної самобутності. Розвиток

мистецьких шкіл, вивченню визначних постатей художників, архітекторів та майстрів, які творили художню культуру України від епохи Русі-України X ст. до сучасності.

- 1.3. Історія формування художньої культури, архітектури та способів декорування будівель, благоустрою в містах у різних регіонах країн Європи (Помпеї, римські дороги, мощення вулиць та площ у середньовічних містах, площ в епоху ренесансу та бароко, міських вулиць у XVIII-XX ст.ст.). Декорування будівель, скульптурне оздоблення у Львові та в західному регіоні України, аналіз збережених прикладів та практики реконструкції. Сучасні вимоги до творів мистецтва у міському середовищі. Обладнання міських інтер'єрів: скульптура, огороження, вуличні ліхтарі, світильники, лави, ets.
- 1.4. Історія інтер'єру. Особливості формування інтер'єрів в різних історичних епохах. Стилзація інтер'єрів в історизмі, модерні, функціоналізмі, авторські стилі. Методика проектування стилізованих інтер'єрів. Передпроектні обстеження та інвентаризація збережених елементів інтер'єру. Аналіз іконографічних матеріалів та архівних документів. Програма реставраційних або реконструктивних робіт. концепція вирішення інтер'єру та його проектування.

2. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В КОНСЕРВАЦІЇ ТА РЕСТАВРАЦІЇ ТВОРІВ МИСТЕЦТВ.

- 2.1. Методологія реставраційного процесу та роль реставратора в цьому процесі. Комплексні наукові дослідження пам'ятки архітектури, визначення категорії цінності об'єктів, формування концепції реставрації та пристосування історичних архітектурних об'єктів. Методика виконання ескізного та робочого проекту для пам'ятки архітектури.
  - 2.2. Реставрація об'єктів та творів мистецтва. Історичні зміни реставраційної методики, методика роботи з пам'ятками різних стилів, давності та регіональних відмінностей. Історичний досвід консервації та реставрації кам'яних пам'яток у світі. Освоєння методики досліджень пам'ятки. Досвід реставрації пам'яток мурованої та дерев'яної архітектури, реставрації деталей з різноманітних застосованих в пам'ятках матеріалів.
  - 2.3. Інформатика та основи комп'ютерного моделювання в дослідженні пам'яток культурної спадщини, творів мистецтва. Базові основи і принципи роботи і організації роботи комп'ютерних систем, методи формалізації і формування моделей об'єктів і процесів дослідження і проектування реставрації. Технології роботи програм текстових, графічних редакторів та автоматизованих систем архітектурного проектування.
  - 2.4. Реновація, реставрація будівель різних видів та взаємопов'язаних з ними творів мистецтва, декоративного

опорядження фасадів та інтерерів. Принципи збереження та реставрації історичної забудови. Методика проектної роботи для об'єктів, розташованих у сформованому архітектурному середовищі (окремі елементи споруд, фасади будинків, пам'ятники, елементи історичного благоустрою). Діагностика дефектів та технологія реставраційних заходів щодо історичних будинків в цілому та їх окремих частин (фасади, стіни, перекриття, дахи, штукатурії, столярка, скульптура, ліпний декор, декоративний метал).

2.5. Комплекс допоміжних історичних дисциплін, необхідних для практичного використання у процесі вивчення архітектурного об'єкту чи комплексу на стадії попереднього дослідження у роботі над реставраційним завданням. Основи архівознавства, історичної картографії, метрології та хронології, досліджень іконографії та історичних креслень, архітектурно-археологічних досліджень, методів лабораторних досліджень.

3. НАУКОВІ ПРИНЦИПИ КОНСЕРВАЦІЇ ТА РЕСТАВРАЦІЇ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА, АРХІТЕКТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ОБ'ЄКТІВ

- 3.1. Поняття „наукова методика„ та її місце у реставраційному процесі. Принципи реставраційних, ремонтно-реставраційних та консерваційних робіт.
- 3.2. Основні категорії, що визначають значимість твору мистецтва, та їх змістове навантаження.
- 3.3. Методологічна структура реставраційного процесу: підготовчі роботи, дослідження, проект реставрації, процес виконання, науково-реставраційний звіт.
- 3.4. Система цінностей архітектурної та мистецької спадщини, перелік цінностей твору мистецтва. Історична цінність твору мистецтва, архітектурного об'єкту (визначення) та критерії історичної цінності. Критерії історичної цінності: історична достовірність, правдивість; причетність до історичної події. Критерії історичної цінності: середовище, цінне дією, яка увійшла в історію суспільства; історична значимість мистецьких та архітектурних елементів.
- 3.5. Мистецька цінність об'єкту та твору (визначення) та критерії цінності. Критерії автентизму, мистецької та естетичної цінності: період побудови; місце та значимість в світовій та вітчизняній культурі. Критерії архітектурної, мистецько-естетичної цінності: особливі архітектурно-художні елементи та пропорції; особливі архітектурно-будівельні та мистецькі конструкції.

- 3.6. Емоційно-художня цінність твору мистецтва та критерії емоційно-художньої цінності. Архітектурно-декоративне вирішення об'єкту; скульптурно-декоративні засоби художнього образу.
- 3.7. Науково-реставраційна цінність архітектурного об'єкту (визначення) та критерії науково-реставраційної цінності. Критерії науково-реставраційної цінності: реставраційні періоди на пам'ятці; значимість та цінність проведених реставрацій. Критерії науково-реставраційної цінності: система нашарувань форм; зміна первісного вигляду пам'ятки. Критерії функціональної цінності: пам'ятка як об'єкт експозиції, музеєфікація творів мистецтва; умови автентизму, «історичної правди» та комфортності в музеєфікації.
- 3.8. „Неруйнуючі” методи дослідження творів мистецтва. „Руйнуючі” методи дослідження творів мистецтва.

4. РЕСТАВРАЦІЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА З КАМЕНЮ ТА ЕЛЕМЕНТІВ МИСТЕЦЬКОГО ВИСТРОЮ БУДІВЕЛЬ.

- 4.1. Проблеми і задачі реставрації елементів мистецького вистрою будівель. Науково-технологічне обстеження матеріалів конструкцій та оздоблення пам'яток архітектури. Очищення елементів мистецького вистрою будівель від забруднень.
- 4.2. Причини знищення каменю.
- 4.3. Консервація та реставрація кам'яних архітектурних деталей. Консервація та реставрація цегляних мурувань та деталей. Причини нищення деревини на пам'ятках. Реставрація та консервація пошкоджених елементів пам'ятки дерев'яних конструкцій. Методи укріплення зруйнованої та деструктованої деревини в пам'ятках архітектури. Антисептування дерев'яних елементів пам'ятки. Лакофарбові та декоративні покриття поверхні деревини на пам'ятках архітектури.
- 4.4. Забезпечення творів мистецтва і їх деталей від від агресивного середовища.
- 4.5. Науково-технологічне обстеження металевих матеріалів конструкцій та оздоблення пам'яток архітектури. Очищення металевих елементів мистецького вистрою будівель від забруднень.
- 4.6. Консервація та реставрація штучних мармурів та архітектурних деталей.
- 4.7. Консервація та реставрація кераміки та дахівки. Реставрація мозаїчних підлог. Забезпечення деталей від від агресивного середовища.
- 4.8. Методи та методика виконання доповнень на кам'яній пластиці.

- 4.9. Методи та методика склеювання частин розбитої пам'ятки.
  - 4.10. Техніки та технології кріплення архітектурних деталей до несучих конструкцій пам'ятки.
- 5. Реставраційне матеріалознавство, техніки та технології в реставрації.**
- 5.1. Фізично-механічні властивості пористого каменю. Техніки та технології обробки пористого каменю.
  - 5.2. Принципи виконання архітектурних деталей з вапняку. Особливості виконання великогабаритних скульптур з пористого каменю.
  - 5.3. Вибір та способи використання творів мистецтва з кристалічного каменю. Методика площинної обробки архітектурних деталей з мармуру. Архітектурні та декоративні деталі з алебастру. Особливі вимоги до виконання творів з алебастру.
  - 5.4. Архітектурні деталі зі штучного каменю. Вимоги та особливості інструментів для виконання тинькувальних робіт. Історичні декоративні тиньки: характеристики технологічного процесу та умови виконання тиньків.
  - 5.5. Вимоги до виконання моделей, форм та відливів з гіпсу.
  - 5.6. Принципи виконання профільованих архітектурних деталей з гіпсу. Техніки та технології виконання вапняних та гіпсових стюків. Техніки та технології виконання обрамлень та декорацій на арках та склепіннях. Принципи забезпечення творів з гіпсу від впливу атмосферних опадів.
  - 5.7. Техніка та технологія виконання декоративних деталей з романського цементу.
  - 5.8. Методи та методика полірування оброблених декоративних поверхонь.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державні будівельні норми України. Реставраційні, консерваційні та ремонтні роботи на пам'ятках культурної спадщини, ДБН В.3.2-1-2004.
2. Консервація і реставрація пам'яток архітектури. Методичний посібник. Київ-Львів 1996, с. 143-149.
3. Подъяпольский С.С., Бессонов Г.Б., Беляев Л.А. Реставрация памятников архитектуры. М.: Стройиздат, 1988. - 264 с.
4. Никитин М., Мельникова Е. Химия в реставрации. Справочное пособие. Ленинград: Химия, 1990. – 304 с.
5. Пруцын О. Реставрация и реконструкция архитектурного наследия. Теоретические и методические основы реставраций исторического и архитектурного наследия: Учебное пособие.- Москва.: Академия реставраций, 1996.- 91с.

6. Вологодский Б. Инженерные работы при реставрации памятников архитектуры. Москва: "Советская Россия", 1958. — 31 с.
7. Попова Н.А. Реконструкция и реставрация историко-архитектурного наследия. Саратов: Аквариус, 2003. — 99 с.
8. Małachowicz E. Konserwacja i rewaloryzacja architektury w zespołach i krajobrazie. Wrocław 1994, s. 284-294
9. Koss A. Konserwacja zabytkowych elewacji aktem kreacji i kontynuacji. Wiadomości konserwatorskie Województwa krakowskiego 5. Kraków 1996. s. 57-65.
10. Łukasiewicz J. Tworzenie się patyny i problem jej zachowania na zabytkach kamiennych. Wiadomości konserwatorskie Województwa krakowskiego 5. Kraków 1996. s. 125-135.
11. Tajchman J. Metoda konserwacji i restauracji dziedzictwa architektonicznego w zakresie zabytkowych budowli. Toruń 2009.
12. Domasłowski W. Profilaktyczna konserwacja kamiennych obiektów zabytkowych. Toruń 1993.
13. Gruszecki A., Konserwacja ruin w Anglii, „Ochrona Zabytkow”, 1958, nr 3-4, s. 227-242;
14. Tajchman J. Konserwacja ruin historycznych. Uwagi o metodzie. // Ochrona zabytków, 2005. R.58, nr4. – S.43 (S. 27-46)
15. Domasłowski W., Kęsy-Lewandowska M., Łukaszewicz J.W. Badania nad konserwacją murów ceglanych. Toruń : Wydaw. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2004. - 188 s.
16. Conservatio est aeterna creatio : księga dedykowana prof. Janowi Tajchmanowi / red. Janusz Krawczyk; Romuald Drzewiecki, Stanisław Medeksza [et al.]; tł. Tomasz Waszak. - Toruń : Wydaw. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 1999. - 437 s.
17. Ważny J., Karyś J.; Fojutowski A. Ochrona budynków przed korozją biologiczną. Warszawa : Arkady, 2001. – 374 s.
18. Jarmontowicz A., Krzywobłocka-Laurów R., Lehmann J. Piaskowiec w zabytkowej architekturze i rzeźbie. Warszawa: Towarzystwo Opieki nad Zabytkami, 1994. - 63 s.
19. Odgers D., Alison H. Stone. London: English Heritage, Farnham, Burlington, Ashgate, 2012.
20. Saunders D. Lasers in the conservation of artworks IX. London: Archetype Publications ; 2013.
21. Richmond A., Lee Bracker A. Conservation: Principles, Dilemmas and Uncomfortable Truths. Routledge, 2009. -250 c.
22. Dickmann K., Fotakis C., Asmus J. F. Lasers in the Conservation of Artworks. LACONA V Proceedings, Osnabrück, Germany, 2003.
23. Brandi C. Theory of Restoration, trans. Cynthia Rockwell. Florence, 2005.
24. Price N., Talley M. K., Melucco A. V., Historical and Philosophical Issues in the Conservation of Cultural Heritage. Los Angeles, 1996.
25. Dvořák M. Katechismus der Denkmalpflege. – Wien, 1918. –39 s.

26. Grabski M. Ochrona budownictwa drewnianego. Wydawnictwo: Księgarnia Akademicka w Krakowie. Krakow, 2012. 332 S.
27. Bogdanowska M. Art restoration dictionary ang-pol pol-ang słownik konserwacji. Wydawnictwo: Politechnika Krakowska, 2011. 215 S.
28. Doktryny i realizacje konserwatorskie w świetle doświadczeń krakowskich ostatnich 30 lat. Wydawnictwo: WAM. Kraków, 2011, 432 S.
29. Jan Tajchman. Metoda konserwacji i restawracji dziedzictwa architektonicznego w zakresie zabytkowych. Torun, 2009
30. Tajchman J., Najder T., Cement, beton i żelbet w zabytkach architektury: - wady i zalety (w:) Naprawy i wzmocnienia konstrukcji budowlanych – konstrukcje żelbetowe. XXI Ogólnopolska Konferencja Warsztat Pracy Projektanta Konstrukcji, Szczyrk 8-11 marca 2006, Gliwice, Tom III, s. 145-213.
31. Tajchman J., W sprawie konieczności ustanowienia standardów wykonywania projektów dotyczących prac planowanych w zabytkach architektury. Ochrona Zabytków Nr 1, 2008, s. 79-107.
32. Закон України “Про охорону культурної спадщини” : офіційн. текст прийнятий Верх. Радою України 08 червня 2000 р. : із змінами та доп. станом на 1 квіт. 2011р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України : [сайт] — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1805-14> (04.08.2011) — Назва з екрану.
33. Стародубцева Л. Архітектура постмодернізму. Історія, теорія, практика. Київ, „Спалах”, 1998. – 258 с.
34. Тимофієнко В., Пучков А. Криза і сподівання фундаментальної науки // Архітектурна спадщина України: щорічник Держбуду України.-2002. –Вип.5.
35. Чепелик В. Український архітектурний модерн. —К.:КНУБА, 2000 – 253 с.
36. Тимофієнко В. Архітектура і монументальне мистецтво. Терміни та поняття. – Київ. Ін-т проблем сучасного мистецтва. – 2002.
37. Запаско Я., гол.ред. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник. – ЛьвівЖ ЛАМ, 2000. – Т. 1-2.
38. Енциклопедія українознавства. Львів: НТШ , 1993-2010. – Т. 1-11.
39. Porebski M. Dwie sztuki w zarysie. – Warszawa, wyd-wo Arkady, 1976. – Т. 1-2.
40. Muzealnictwo. N 1-60. Warszawa, KOBIDZ, 2000-2015.